Bohdan Gruchman
Kazimierz Zawisny

4. METODY I INSTRUMENTY POBUDZANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI LOKALNEJ
(Z DOŚWIADCZEŃ ZAGRANICZNYCH)[1]

4.1. Lokalne oraz regionalne problemy bezrobocia i rozwoju jako przedmiot polityki ekonomicznej

Bezrobocie lokalne oraz brak perspektyw dalszego rozwoju wielu regionów w krajach Europy zachodniej związane jest z trwającym już od szeregu lat procesem restrukturyzacji całej gospodarki światowej. Ogromna mobilność kapitału oraz rozwój relatywnie tanich środków komunikacji i środków transportu sprawiają, iż dla dużych firm potencjalne pole wyboru lokalizacji inwestycji obejmuje swym zasięgiem całą gospodarkę światową. Dla znacznej części regionów w krajach gospodarczo rozwiniętych oznacza to, że w zakresie wielu rodzajów produkcji, zwłaszcza zaś produkcji wyrobów pracochłonnych, ich szanse na nowe, egzogeniczne inwestycje są niewielkie.

Restrukturyzacja gospodarki szczególnie ostro odbija się w dwóch podstawowych typach regionów[2], tj. w regionach o starych, tradycyjnych gałęziach przemysłowych oraz w regionach peryferyjnych. Te pierwsze charakteryzują się na ogół słabo zdewersyfikowaną strukturą produkcji, w której są na dodatek często zbyt mało ekspansywne dziedziny wytwarzania, takie jak np. produkcja stali, tekstyliów, przemysły drzewne itp. Regiony te – będące dawniej dobrymi miejscami lokalizacji – są dziś przez międzynarodowy kapitał unikane, gdyż płace są tu bardzo wysokie, a ponadto działają tu dobrze zorganizowane związki zawodowe[3]. Z konieczności więć regiony tego typu

[1] Artykuł ten jest skróconą wersją obszernego opracowania autorów nt. *Doświadczenia państw zachodnich w rozwiązywaniu lokalnych problemów bezrobocia (ze szczególnym uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości)*, AE w Poznaniu, Instytut Planowania, P-ń 1990 (maszynopis).

[2] Zob. A. Nowy, *Möglichkeiten und Grenzen eigenständiger Entwicklung* [w:] *Peripherie im Aufbruch*, Eigenständige Regionalentwicklung in Europa, OAR, Wien 1987, s. 20.

[3] Regiony tego typu mają przy tym często zniszczone środowisko naturalne (silnie zapylone powietrze, zanieczyszczone wody itp.) i także z tego względu dla wielu nowoczesnych gałęzi przemysłu nie mogą być atrakcyjnymi miejscami lokalizacji. Naturalnie regiony te posiadają także swoje pozytywne atrybuty lokalizacyjne, takie jak na przykład wysokokwalifikowaną siłę roboczą, dobrze rozwiniętą sieć infrastruktury technicznej i ekonomicznej i inne.

winny swój dalszy rozwój opierać na czynnikach endogenicznych, tj. czynnikach lokalnych i regionalnych. Zauważmy przy tym, że – jak wynika z praktyki krajów zachodnich – w regionach, które miały dotychczas bardzo sprzyjające warunki rozwojowe, szczególnie trudno jest wyzwolić ich inicjatywy własne, zaindukować ich własny endogeniczny rozwój[4].

Drugim typem regionów szczególnie narażonych na negatywny wpływ procesów restrukturyzacyjnych gospodarki są regiony peryferyjne. Pomijając znane na ogół problemy tego typu regionów zwróćmy uwagę na dwa z nich, które są niejako implikacją pełnionych przez te regiony funkcji buforowych (w dziedzinie produkcji i zatrudnienia). Jest publiczną tajemnicą, że w regionach tych zlokalizowane są przedsiębiorstwa, które w przypadku recesji i spadku produkcji danej gałęzi jako pierwsze zostaną zamknięte. Drugi problem dotyczy migracji międzyregionalnej. Otóż daje się zauważyć, że od pewnego czasu maleje możliwość migracji z regionów peryferyjnych do centralnych, co w pierwszym rzędzie spowodowane jest trudnościami w znalezieniu dobrych miejsc pracy. Rozwiązanie tych problemów zmusza więc społeczności lokalne i regionalne do zdania się na własne siły. Nie jest to wprawdzie jedyny kierunek rozwiązań, ale obecnie w krajach zachodnich bardzo preferowany.

Wymienione wyżej dwa typy regionów są jedynymi, gdzie istnieją lub wkrótce pojawią się problemy bezrobocia i zastoju gospodarczego. Mogą one występować także w innych, obecnie dobrze prosperujących regionach. Tak więc szukanie i stymulowanie lokalnych dróg rozwoju nie dotyczy tylko przypadków odosobnionych, ma ono charakter o wiele szerszy. Niezwykle istotne jest tu, aby władze centralne prowadząc politykę ekonomiczną miały pełną świadomość, że: po pierwsze – miejscem, w którym bezrobocie odczuwane jest codziennie wraz z jego wszystkimi napięciami i obciążeniami jest społeczność lokalna, po drugie – w przypadku bezrobocia nie mającego charakteru koniunkturalnego lecz charakter strukturalny, oddziaływanie – w celu jego likwidacji – polityki centralnej, jakkolwiek niezbędne, jest o wiele mniej skuteczne niż działanie czynników i inicjatyw lokalnych oraz regionalnych. Prawdą jest, że międzynarodowa konkurencja zmusza władze poszczególnych państw do stwarzania własnemu kapitałowi jak najbardziej sprzyjających warunków inwestowania. Prawdą jest też, że rodzimi przedsiębiorcy – w przeciwieństwie do kapitału – są o wiele mniej mobilni, a przez to bardziej związani z danym regionem. Jednakże stwarzanie warunków do inwestowania w regionie nie jest dla jego społeczności strategią optymalną. Mimo wszystko byłaby to bowiem strategia pasywnego rozwoju regionu, nie wyzwalająca inicjatyw i zasobów lokalnych i regionalnych.

Tradycyjna polityka ekonomiczna i socjalna w stosunku do regionów zagrożonych bezrobociem i stagnacją nie może być – na dłuższą metę – polityką skuteczną. Następstwem tego faktu jest pewne zauważalne przewartościowanie w podejściu do problemów rozwoju i preferowanie jego czynników endogenicznych. W praktyce odzwierciedleniem tego są – oprócz wykształcenia się różnych form aktywizacji lokalnej, o czym piszemu dalej, zmiany w polityce ekonomicznej. W wielu krajach – człon-

[4] Przykłady rozwoju lokalnego indukowanego wewnętrznie oraz zewnętrznie zawierają prace: *Postęp techniczny i innowacje przemysłowe w rozwoju regionalnym*, (Red. B. Gruchman, PWE, Warszawa 1989; *Global Challenge and Local Response* (ed. by W. Stohr), The United Nation University, Mansell, London - New York 1989.

kach OECD – znalezionych zostało sporo nowych możliwości i form inwestowania, co niewątpliwie przyczyniło się do wzrostu kreatywności ekonomicznej poszczególnych osób i małych grup przedsiębiorstw. W USA na przykład banki zmieniły swą politykę i obecnie finansują projekty, które jeszcze kilka lat temu uważane były za ryzykowne. Powstały także banki lokalne, które są źródłem kapitału skłonnego do ponoszenia ryzyka (tzw. venture capital) przy finansowaniu przede wszystkim nowych rozwiązań technologicznych. W krajach europejskich natomiast – jak pisze CH. Brooks – zauważyć można wręcz uderzającą zmianę w zakresie przekazywania pomocy finansowej dla bezrobotnych[5]. Dobitnym tego przykładem może być francuski program Chomeur Creatuer, który pozwala subwencję dla bezrobotnych kapitalizować, jednakże pod warunkiem, że bezrobotni wykorzystują ją jako kapitał wyjściowy (tzw. seed capital) dla rozpoczęcia działalności ekonomicznej. Innym przykładem może być Szwecja, gdzie ustawowo przewidziany jest cały wachlarz bodźców dla zakładania małych firm, jako alternatywa dla konwencjonlanych zasiłków dla bezrobotnych.

Reasumując powyższe, przytoczymy trafną kontestację Ch. Brooksa. Twierdzi on, że rozwiązaniem politycznie i ekonomicznie rozsądnym jest, aby przy pomocy pieniędzy publicznych wspierać aktywnych ekonomicznie mieszkańców, zamiast uzależniać ich od otrzymania zasiłków dla bezrobotnych.

4.2. Ogólna charakterystyka przedsięwzięć w zakresie rozwoju lokalnego i likwidacji bezrobocia

W roku 1982 kraje EWG wspólnie z OECD zainicjowały powstanie specjalnego pragramu ukierunkowanego wyłącznie na pobudzenie inicjatyw lokalnych w dziedzinie tworzenia miejsc pracy i likwidacji bezrobocia[6]. Program ten w krajach zachodnich znany jest pod skróconą nazwą ILE (Initiative Locale pour la Creation d'Emploi)[7]. Lokalne incjatywy w dziedzinie zatrudnienia, zgodnie z założeniami tego programu, są incjatywami dotyczącymi tworzenia stabilnych i zarazem sensownych miejsc pracy ze szczególnym uwzględnieniem rzeczywistych uwarunkowań lokalnych i regionalnych. Miejsca te przy bliższym rozpoznaniu można znaleźć właściwie wszędzie, zarówno w pracochłonnych gałęziach produkcji jak i w sferze usług. Ważne jest przy tym, aby rozpoczęcie działalności gospodarczej nie wiązało się z dużymi nakładami inwestycyjnymi, a tym samym dużym zapotrzebowaniem na kapitał początkowy, gdyż środki finansowe możliwe do osiągnięcia poprzez program ILE – niejednakowe w poszczególnych krajach – na ogół są dość ograniczone.

Podstawowymi instytucjami działającymi w ramach programu ILE są – w wielu krajach – tzw. organizacje pośredniczące (intermediare Organisationen), których ce-

[5] Ch. Brooks, *ILES-wirtschaftliche und soziale Implikationen* [w:] *Peripherie im Aufbruch*, op.cit., s. 11 - 12.

[6] Opisany jest on w takich m.in. pracach, jak Ch. Brooks, *ILES-wirtschaftliche und soziale Implikationen*, op. cit.; M. Marshall, *Long Wares of Regional development*, Macmillan, London 1987; *OECD: Creating Jobs at the Local Level. Local Initiatives for Employment Creation*, OECD, Paris 1985.

[7] *Programme on Local Initiatives for Employment Creation; Programm für lokale Beschaftigungsinitiativen.*

lem z jednej strony jest sondowanie i analiza możliwości rozwoju lokalnego (danego miasta, gminy) widzianego poprzez pryzmat nowych miejsc pracy, z drugiej zaś – doradztwo oraz pomoc finansowa i rzeczowa w realizacji już istniejących programów lokalnych dotyczących „job-creation". Bardziej szczegółowo rzecz ujmując istota tych organizacji sprowadza się do następujących działań:

a) badanie możliwości rozwojowych regionu jako pewnej całości ze szczególną uwagą zwróconą na rynek pracy;

b) wspieranie planowych lub już istniejących przedsięwzięć lokalnych i regionalnych polegające na: przygotowaniu studiów wykonalności przedsięwzięcia (tzw. feasibility studies), sporządzeniu opinii ekspertów oraz szczegółowym opracowaniu planu finansowego (tzw. business plan);

c) udzielanie pomocy technicznej, administracyjnej, finansowej, a także doradztwa marketingowego;

d) prowadzenie kształcenia i dokształcania zawodowego.

Jako prrzykład ogranizacji pośredniczących można wymienić takie m.in. organizacje, jak LEAD Corporation w Kanadzie, LEA w Wielkiej Brytanii oraz Boutiques de Gestion we Francji. Są to, jak już powiedzieliśmy, instytucje działające w ramach programu ILE, które tworzą jego szkielet i bez których trudno byłoby mówić o praktycznym znaczeniu tego programu. Tkankę łączną tworzą natomiast różne organizacje, stowarzyszenia i przedsiębiorstwa bardzo silnie powiązane z tym programem. W poszczególnych krajach zachodnich posiadają one wprawdzie niejednolity charakter, jednak z grubsza biorąc można wyróżnić ich trzy podstawowe grupy.

Pierwszą, wg nas najważniejszą grupę tworzą rozmaite towarzystwa i stowarzyszenia rozwoju lokalnego, które jako główny cel postawiły przed sobą zmniejszenie bezrobocia miejscowego poprzez alternatywne, niekonwencjonalne drogi tworzenia miejsc pracy. Siła działania tych towarzystw tkwi w ich powiązaniach interpersonalnych, wspólnych inicjatywach i współpracy z takimi instytucjami życia publicznego, jak organizacje kościelne, charytatywne, młodzieżowe, kobiece, a także władze lokalne, związki zawodowe, izby handlowe itp. Stowarzyszenia rozwoju lokalnego w przeciwieństwie do oficjalnych (rządowych) biur planowania miejscowego w większym stopniu zdolne są kreować nowe miejsca pracy z jednoczesnym uwzględnieniem długofalowych celów gospodarczych, ekologicznych i społecznych danego terenu.

Drugą grupą jednostek realizujących w praktyce omawiany program są tzw. grupy socjalne ILE. Do tych grup należą głównie ludzie młodzi, dość długo pozostający bez pracy[8]. Celem tych grup jest propagowanie wśród bezrobotnych różnych możliwych form aktywizacji zawodowej. W wielu krajach współpracują one z oficjalnymi urzędami zajmującymi się problemem bezrobocia. Często też występują one jako ogniwa pośrednie między firmami a organizacjami charytatywnymi. Do bardziej konkretnych działań tych grup należy zaliczyć organizowanie dla bezrobotnych „małych", doraźnych form pracy, takich jak na przykład handel obwoźny, porządkowanie i czyszczenie ulic, skwerów, domów itp.

Trzecią, ostatnią grupę stanowią przedsiębiorstwa samodzielne lub wspólne (tzw. kooperatywy, które funkcjonują na zasadach podobnych jak omawiane dalej inkubato-

[8] Zauważmy przy tym, że dla ludzi tych działalność w grupach socjalnych jest pewną formą pracy.

ry przedsiębiorczości) utworzone przy pomocy ILE przez dotychczasowych bezrobotnych. Typowymi inicjatorami takich przedsiębiorstw są ludzie młodzi z doskonałym wykształceniem, którzy albo są bezrobotni, albo stoją przed perspektywą braku pracy. Przedsiębiorstwa te – niezależnie od tego czy są firmami samodzielnymi, czy kooperatywnymi – mogą tu powstawać jako przedsiębiorstwa nowe (na ogół b. małe) lub w drodze przejęcia istniejących zakładów (nierzadko zakładów likwidowanych, z bardzo już przestarzałym wyposażeniem; można je spotkać najczęściej w sektorach dotkniętych kryzysem, na przykład w przemyśle metalowym, tekstylnym, drzewnym).

Pisząc o przedsiębiorstwach powstałych przy wydatnym wsparciu ze strony organiacji ILE nie można pominąć problemu bankructwa oraz celów ich działalności. Wprawdzie, jak stwierdziliśmy, inicjatorzy tych przedsiębiortsw posiadają staranne wykształcenie, to jednak na ogół brakuje im wiedzy z zakresu marketingu, doświadczenia w kontaktach z bankami, klientami, dostawcami. Uwzględniając przy tym problemy związane z przestarzałą często technologią oraz brak oparcia swej działalności na kryteriach rynkowych (nie dotyczy to wszystkich przedsiębiorstw) należy zauważyć, że przedsiębiorstwa te dość często upadają już w pierwszych latach swej działalności.

Głównym celem powstawania takich przedsiębiorstw jest zawsze kreacja nowych miejsc pracy lub utrzymanie miejsc istniejących. Jest to cel zewnętrzny, widziany przez pryzmat polityki zatrudnieniowej państwa i organizacji pośredniczących ILE. Natomiast cel wewnętrzny – z punktu widzenia tych przedsiębiorstw – może być, co jest oczywiste, bardzo różny. W zależności od tego, jaki jest to rodzaj celu, wyróżnia się dwa następujące typy tych przedsiębiorstw[9]:

a) tzw. community businesses (CB),

b) tzw. businesses in the community (BC).

Przedsiębiorstwa typu CB są firmami nastawionymi przede wszystkim na realizację celów pozaekonomicznych, takich jak cele ekologiczne, socjalne, społeczne (np. integracja grup marginalnych wśród bezrobotnych), w mniejszym zaś stopniu przywiązywane jest tu znaczenie do celów ekonomicznych. Ich główny problem, w wielu przypadkach, to permanentny brak środków finansowych, co jest konsekwencją ukierunkowania przez nie działalności na realizację celów pozaekonomicznych. Przedsiębiorstwa te bardzo często zdane są więc na korzystanie z subwencji państwa oraz ze środków możliwych do uzyskania w ramach programu ILE. Firmy te na ogół nie mogą sobie pozwolić na korzystanie z kredytów w bankach konwencjonalnych, zaś nie istnieje jeszcze sieć banków adresowanych do takich właśnie przedsiębiorstw. Wyjątkiem jest tu jedynie RFN, gdzie od kilku lat funkcjonują „ekobanki".

W przeciwieństwie do powyższych przedsiębiorstwa typu BC są tradycyjnymi przedsiębiorstwami lokalnymi, które w swym działaniu opierają się na kryteriach stricte ekonomicznych i wymogach gospodarki rynkowej[10]. Są to firmy bardzo małe, łatwo adaptujące się w nowych warunkach zewnętrznych, stąd też pojawiają się one w tych wszystkich lokalnych dziedzinach produkcji i usług, w których istnieje lub wytworzyła

[9] Zob. A. Novy, *Möglichkeiten und Grenzen...*, op.cit., s. 2. Podawanie w tym przypadku odpowiedników polskich uważamy za bezcelowe.

[10] Oczywistym jest, że przedsiębiorstwa tego typu nie są adresowane wyłącznie dla osób bezrobotnych. Są one tylko jedną z możliwych ofert aktywizacji zawodowej tej grupy społecznej i to ofertą – dodajmy – bardzo ambitną.

się luka umożliwiająca im elastyczne działanie i maksymalizację zysków. Należy w tym miejscu podkreślić, że często dochodzi do konfliktów między małymi firmami tradycyjnymi a subwencjowanymi przez państwo przedsiębiorstwami typu CB, które dla tych pierwszych stanowią konkurencję rynkową. W sumie jednak – patrząc z punktu widzenia interesów społeczności lokalnej – jest to sytuacja korzystna, gdyż następuje większe zdywersyfikowanie struktury produkcji i usług, a przez to polepszenie zdolności (kondycji) ekonomicznej gospodarki lokalnej oraz wszechstronniejsze zaspojenie popytu miejscowego.

Oddzielnym zagadnieniem, które dotychczas pominęliśmy omawiając program lokalnych inicjatyw w dziedzinie likwidacji bezrobocia, jest problem źródeł finansowania działalności ILE. Generalnie można stwierdzić, że w tym zakresie nie ma żadnej ogólnej reguły. Poszczególne kraje EWG realizujące ten program w praktyce wypracowały własne rozwiązania, które zresztą ulegają ciągłym zmianom. O ile na przykład we Francji działalność organizacji pośredniczących (tu: Boutiques de Gestion) finansowana jest głównie z budżetu państwa, o tyle w Wielkiej Brytanii działalność LEA w pierwszej linii sponsorowana jest przez przedsiębiorstwa prywatne. Z kolei we Włoszech bardzo duży udział w finansowaniu przedsięwzięć ILE mają tamtejsze związki zawodowe. Poza tym w wielu krajach niebagatelna część środków finansowych pochodzi od władz gminnych, regionalnych oraz różnych towarzystw lokalnych. Środki te na ogół wszędzie są zbyt skromne w stosunku do potrzeb. W związku z tym z reguły nie można liczyć na długookresowe, stałe subwencjonowanie określonego przedsięwzięcia dotyczącego tworzenia miejsc pracy. Przedsięwzięcia te winny być bowiem tak pomyślane, aby ze swej istoty – poprzez produkcję dóbr i usług – zapewniły danej osobie lub grupie bezrobotnych niezależność ekonomiczną. W tym kontekście w pełni zrozumiałe jest więc świadczenie przez organizację ILE usług w zakresie opracowania feasibility stidies oraz business plan danego przedsięwzięcia.

Wszystko, co dotychczas zostało tu przez nas powiedziane, mogłoby sugerować, że w krajach zachodnich problemem bezrobocia zajmują się wyłącznie organizacje działające w ramach programu ILE. Tak naturalnie nie jest. Aktywizacją przedsiębiorczości lokalnej zajmują się także odpowiednie instytucje rządowe. Ich rolę i znaczenie omawiamy dalej na przykładzie polityki regionalnej prowadzonej w Austrii, Szwecji oraz Wielkiej Brytanii.

Wśród instytucji dość luźno związanych z programem ILE wymienić można na przykład Action Resource Centre w Wielkiej Brytanii, która poprzez swoje lokalne biura przedsięwzięć gospodarczych wspiera finansowo i personalnie inicjatywy gmin w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy. We Francji z kolei różne miejscowe towarzystwa – też słabo powiązane z instytucjami ILE – jako formę działania przyjęły prowadzenie akcji propagandowych mających na celu skłonienie istniejących firm do udzielania pomocy przedsiębiorstwom nowo powstającym. Na marginesie zauważmy, że używają one chwytliwego argumentu, iż prosperita firm istniejących zależy od witalności i kondycji ekonomicznej ich najbliższego otoczenia.

Najbardziej modnym obecnie w krajach zachodnich ruchem inicjatyw lokalnych w zakresie wyzwalania przedsiębiorczości oraz zmniejszenia bezrobocia są – nie powiązane ze strukturami ILE – tzw. parki i centra technologiczne i naukowe, przede wszystkim zaś różnego typu inkubatory przedsiębiorczości.

4.3. Przykłady przedsięwzięć lokalnych w wybranych krajach zachodnich

Wielka Brytania

W ciągu ostatnich paru lat w Wielkiej Brytanii utworzona została – najczęściej z prywatnej inicjatywy – sieć obejmująca ok. 200 wspomnianych już organizacji LEA (Local Enterprise Agencies - Agencje Przedsiębiorczości Lokalnej). Organizacje te mające na celu pobudzenie i wspieranie inicjatyw w sferze zatrudnienia stanowią swego rodzaju wspólnotę miejscowych przedsiębiorców oraz władz lokalnych. Działalność ich finansowana jest poprzez władze lokalne, regionalne, a przede wszystkim zaś przez firmy prywatne (ok. 100 firm sponsoruje działalność LEA). Oprócz środków finansowych LEA otrzymują często dobra rzeczowe w postaci ofiarowania im urządzeń przemysłowych, działek budowlanych, nieruchomości itp. Środki te wykorzystywane są przez organiacje LEA do tworzenia nowych lub utrzymania starych miejsc pracy oraz na subwencje dla bezrobotnych, którzy chcą założyć własną firmę.

Równolegle do LEA w Wielkiej Brytanii działa cały szereg różnych instytucji i organizacji zajmujących się problemami rozwoju lokalnego. Wymienić tu można oficjalnie (poza siecią ILE) towarzystwa, tzw. biura przedsiębiorczości władz lokalnych lub biura rozwoju lokalnego. Podobnych organizacji jest znacznie więcej. Doskonałymi przykładami pobudzania inicjatyw lokalnych są[11]:

a) Bradford jako nowy region peryferyjny,

b) Szkocja, jako stary, klasyczny region peryferyjny.

Bradford, które było centrum światowego przemysłu tekstylnego, z chwilą kryzysu tej gałęzi utraciło w krótkim czasie ok. 65 tys. miejsc pracy stając przed ogromnymi problemami bezrobocia i widmem zastoju społecznego i gospodarczego. Sytuacja taka, wobec braku skutecznej polityki centralnej, zmusiła społeczność lokalną do podjęcia działań własnych. Przełomowym okresem dla wyzwalania się inicjatyw lokalnych był tutaj rok 1979, kiedy powstała – podlegająca zresztą oficjalnym władzom miejskim – pierwsza organizacja na rzecz rozwoju gospodarczego EDU (Economic Development Unit). Celem jej było głównie organizowanie pomocy dla firm miejscowych nowo powstających, jak również działania mające przyciągnąć przedsiębiorców spoza Bradford. W praktyce działalność EDU polegała na: a) prowadzeniu akcji propagandowych – takich, jak na przykład akcja tanich kredytów – zachęcających do zakładania własnych firm, b) systematycznym przygotowaniu i rozpowszechnianiu informacji dotyczących niezagospodarowanych obiektów oraz wolnych urządzeń przemysłowych, c) udzielaniu porad fachowych w zakresie zakładania firm. Poza tym EDU opracowało m.in. 9 projektów zagospodarowania budynków przemysłowych, w których przewidziano łącznie pomieszczenia dla 55 małych przedsiębiorstw oraz 67 biur.

Drugą, także oficjalną instytucją lokalną jest Unemployment Unit (UU). Jej główne cele działania są następujące:

a) pomoc w tworzeniu nowych oraz utrzymaniu istnicjących miejsc pracy,

---

[11] Opis ich opieramy tutaj m.in. na następujących pracach A. Novy, *Möglichkeiten und Grenzen...*, op.cit., s. 21 - 24; H. Liddel, *Des Aberfeldy – Projekt* [w:] *Peripherie im Aufbruch...*, op.cit., s. 32 - 36.

b) organizowanie różnych form dokształcania zawodowego dla młodych bezrobotnych,

c) niwelowanie socjalnych skutków bezrobocia.

Realizacji celu pierwszego służyć mają udzielanie subwencji i zapomogi pieniężne, wypłacane z góry zasiłki dla bezrobotnych zakładających nowe firmy, a także udzielanie tym ostatnim porad bezpłatnych (poprzez kierowanie do nich własnych ekspertów i doradców-specjalistów w zakresie marketingu, rachunkowości, finansów itp.).

Bardzo ważnym rodzajem działalności UU są działania mające na celu podniesienie kwalifikacji lub zdobycie wykształcenia specjalistycznego przez ludzi młodych, pozostających bez pracy. Opracowany został program kształcenia młodzieży bezrobotnej, w oparciu o który zorganizowano m.in. tzw. Trainingsworkshops oraz dwa centra informacyjno – technologiczne ITEC (Information Technology Centres). Do roku 1987 w ITEC przeszkolonych zostało ok. 3 tys. osób, z czego ok. 900 osób znalazło dzięki temu pracę.

W ramach realizacji celu trzeciego powołano do życia tzw. Benefit Shops (punkty informacyjne pomocy społecznej dla bezrobotnych), które oprócz działalności stricte informacyjnej dotyczącej możliwości uzyskania wsparcia socjalnego współorganizują także imprezy rekreacyjno – kulturalne adresowane dla bezrobotnych.

Realizacja wymienionych powyżej przykładowo przedsięwzięć wymaga naturalnie sporych nakładów finansowych. Środki te UU jako instutucja oficjalna otrzymuje przede wszystkim od władz lokalnych. Następnym źródłem finansowania są środki pochodzące od brytyjskiej komisji d/s rynku pracy, a także otrzymane z europejskiego funduszu socjalnego. Zauważmy przy tym, że z tych samych źródeł finansowania korzysta także wyszczególniona wcześniej EDU, co stawia te instytucje w pozycji względem siebie konkurencyjnej.

Zupełnie odmienny i przy tym bardzo interesujący jest przypadek rozwiązania problemów lokalnych w Szkocji. Jak już powiedzieliśmy Szkocja jest przykładem starego, klasycznego regionu peryferyjnego. W ostatnim okresie region ten prosperuje jako wielki „magazyn" dla produktów pochodzących z centrów przemysłowych. Wiele firm, bardzo często międzynarodowych, znajduje tu miejsce kierując się tanią siłą roboczą i słabą pozycją związków zawodowych, ale także prowadzoną przez władze polityką regionalną.

Spośród organizacji i instytucji działających w Szkocji na rzecz rozwoju regionalnego warto zwrócić uwagę na dwie z nich, gdyż stanowią przykład instytucji, o których dotychczas w ogóle nie mówiliśmy, tzn. przykład instytucji powołanych centralnie. W Szkocji istnieją dwie takie organizacje. Pierwszą z nich jest agencja rozwoju SDA (Scottish Development Agency), drugą zaś biuro rozwoju HIDB (Highland and Island Development Board).

Do zadań SDA należy m.in. wspieranie rozwoju gospodarki lokalnej, które to zadanie traktowane jest jako uzupełniające w stosunku do jej celu głównego (prowadzenie polityki lokalizacji przemysłu). W jego ramach SDA udziela przedsiębiorstwom pomocy finansowej, oferuje doradztwo w zakresie organizacji i zarządzania, w rozwiązywaniu problemów technicznych, marketingowych itp. Prowadzi ona także działalność propagandową i usługową w zakresie tworzenia nowych przedsiębiorstw.

Z kolei biuro rozwoju HIDB, którego ogólna działalność ukierunkowana jest na wypracowanie strategii rozwoju dla obszarów upośledzonych ekonomicznie, koncentruje się na wspieraniu lokalnych dziedzin gospodarki, takich jak: rybołówstwo, rolnictwo oraz rzemiosło. Pomoc ta polega głównie na udzielaniu kredytów na bardzo korzystnych warunkach. Ponadto HIDB oferuje swoją pomoc i wsparcie dla firm nowo powstających, w tym szczególnie dla przedsiębiorstw z grupy przemysłów high-technology.

Działalność HIDB (a także SDA) w dziedzinie inspirowania i tworzenia warunków do powstania nowych przedsiębiorstw nie przynosi jednakże większych efektów, gdyż w regionie tym nie istnieją żadne w tym względzie tradycje.

W podanych wyżej przypadkach inicjatyw inspirowanych i realizowanych lokalnie (Bradford) oraz inspirowanych centralnie (Szkocja) celowo ograniczyliśmy się do przykładów działalności instytucji oficjalnych, tj. instytucji pozostających w strukturze władz miejskich lub regionalnych. Podyktowane to zostało tym, że w poprzednich naszych rozważaniach rola i znaczenie instytucji oficjalnych – organów władzy danego szczebla pozostały na uboczu; punkt ciężkości położony został na opisie organizacji pośredniczących ILE oraz stowarzyszeń i instytucji lokalnych pozostających poza strukturami ILE, co w dużym stopniu wypaczyło wielobarwny obraz działań lokalnych.

Oczywistym jest, że organizacje takie istnieją i działają – na ogół dość efektywnie – także w omawianych regionach. Jako przykład wymienić można prywatne centrum ATEC (Alternative Training and Emloyment Centre) prowadzące w Bradford działalność edukacyjną i wspierającą w zakresie tworzenia nowych przedsiębiorstw.

Innym z kolei, bardzo specyficznym przykładem aktywności lokalnej, może być leżąca w szkockiej dolinie Upper – Tay miejscowość Aberfeldy. Specyfika polega na tym, że społeczność lokalna tej niewielkiej miejscowości – w obliczu pogłębiającej się stagnacji i stałej od lat emigracji ludzi młodych do innych regionów – zintegrowała się wokół dwóch instytucji:

a) instytutu lokalnego (zajmującego się problemami rozwoju gospodarczego i społecznego tego obszaru),

b) miejscowego towarzystwa rozwoju.

Ich działalność w połączeniu z wyzwoloną aktywnością lokalną doprowadziła do zahamowania migracji ludności oraz poprzez podejmowanie różnych, wspólnych przedsięwzięć (np. budowa piekarni) do takiego stanu zagospodarowania, że Aberfeldy może obecnie uchodzić za wzorowy przykład funkcjonowania gminy rolniczej.

Austria

Dobrym przykładem pobudzania przedsiębiorczości lokalnej i rozwiązywania miejscowych problemów w Austrii może być Austria Dolna (Niederosterreich), która należy do wschodnich, w pewnym sensie upośledzonych regionów kraju[12]. Główne problemy tego regionu ująć można w następujących punktach:[13]

[12] O istnieniu dysproporcji między wschodnią i zachodnią częścią kraju najlepiej świadczy fakt, że o ile w latach 1979 - 1986 regiony zachodnie utraciły razem 7% miejsc pracy, o tyle wskaźnik ten dla regionów wschodnich wyniósł aż 25%, tj. ponad 3-krotnie więcej. Zob. H. Bratt, G. Scheer, *Osterreichs Peripherie* [w:] *Peripherie im Aufbruch*..., op.cit., s. 85.

[13] Zob. I. Knapp, *Regionaliesierung in Niederösterreich* [w:] *Peripherie im Aufbruch*..., op.cit., s. 79.

a) relatywnie wysokie, zwłaszcza wśród młodzieży, bezrobocie,

b) niski stopień przygotowania zawodowego bezrobotnych (zdecydowana większość zarejestrowanych bezrobotnych posiada w tym regionie zaledwie obowiązkowe wykształcenie podstawowe),

c) mała zdolność innowacyjna – a tym samym i konkurencyjna – przedsiębiorstw regionu powodująca, iż ich dalszy byt ekonomiczny jest niepewny; większość firm bazuje tu na pracochłonnych, standardowych technologiach produkcji.

Są to tylko niektóre problemy, które muszą zostać rozwiązane na poziomie regionalnym. W tym celu opracowana została własna, regionalna strategia rozwoju. Sprowadza się ona – generalnie rzecz biorąc – do restrukturyzacji gospodarki regionu poprzez rozwój nowoczesnych gałęzi produkcji oraz rozwój sfery usług. Podejmowane w tym kierunkach działania polegają na:

– tworzeniu nowych, stabilnych miejsc pracy,

– wspieraniu rozwoju nowych rodzajów produkcji (elektronika, biotechnologia itp.),

– udzielaniu pomocy dla firm nowo powstających (zwłaszcza lokalnych firm małych i średnich),

– organizowaniu systemu dokształcania zawodowego, w szczególności zaś organizacyjna i finansowa pomoc w tworzeniu dla ludzi młodych miejsc nauki w zawodach przyszłościowych.

Ponadto realizacji tej strategii służyć mają ogólne przedsięwzięcia władz lokalnych (regionalnych) prowadzące do stworzenia warunków sprzyjących absorpcji innowacji z innych regionów kraju. Chodzi tu m.in. o takie przedsięwzięcia, jak rozbudowa infrastruktury informacyjnej regionu, modernizacja istniejących już instytucji kształceniowych, a także wspieranie regionalnych inicjatyw badawczych i rozwojowych.

Środki finansowe niezbędne na realizację wymienionych przykładowo działań pochodzą przede wszystkim z budżetu regionalnego, w mniejszej zaś części – z budżetu centralnego. Te ostatnie są jednak niezbędne, aby jakikolwiek większy projekt lokalny miał szansę praktycznej realizacji. Następnym, liczącym się źródłem finansowania są przedsiębiorstwa państwowe i prywatne, na których m.in. spoczywa obowiązek finansowania przedsięwzięć w zakresie kształcenia i dokształcania zawodowego.

Bardzo interesująco przedstawia się problem instytucji i organizacji stymulujących i wspierających rozwój gospodarczy i społeczny Dolnej Austrii. Otóż dla tego regionu, podobnie zresztą jak i dla innych regionów Austrii, decydujące znaczenie ma działalność dwóch instytucji o zasięgu ogólnokrajowym. Pierwszą z nich jest ÖAR (Österreichische Arbeitsgemeinschaft für eigenständige Regionalentwicklung), której celem podstawowym jest inicjowanie, a przede wszystkim wspomaganie (głównie poprzez doradztwo i ekspertyzy) projektów rozwojowych poszczególnych regionów. Jej działalność koncentruje się przy tym na wspomaganiu regionów peryferyjnych, które w większym stopniu niż pozostałe regiony borykają się z problemami własnego rozwoju i problemami bezrobocia.

Drugą natomiast jest instytucja, a ściślej powołany w 1979 r. przez urząd kanclerski organ rządowy FER (Forderungsaktion fur eigenstandige Regionalentwicklung), której działalność polega głównie na finansowym wspieraniu projektów – wyłącznie o charakterze innowacyjnym i posiadających duże znaczenie dla danego regionu.

FER jest instytucją bardzo nietypową. Jej powstanie miało udowodnić, że pomoc finansowa ze strony państwa również może być szybka, skuteczna i pozbawiona cech biurokracji.

Spośród innych organizacji i instytucji działających w regionie (nie tylko w Dolnej Austrii) bardzo duże znaczenie ma w ostatnich latach działalność rozmaitych firm występujących pod hasłami „know – how" oraz „high – tech", które zorganizowane w formie biur usługowych, informacyjnych lub centrów transferu technologii są niezbędnym łącznikiem między ośrodkami a przedsiębiorstwami regionu[14].

Mówiąc o organizacjach i instytucjach zajmujących się rozwiązywaniem problemów regionalnych i lokalnych nie można – w przypadku regionów Austrii – zapomnieć o biurach i urzędach planowania przestrzennego[15]. W przypadku Dolnej Austrii opracowanych jest 12 programów branżowych (tzw. programów ładu przestrzennego dla ważniejszych sektorów regionu), które tworzą szkielet regionalnego programu rozwoju, tutaj zwanego programem ładu przestrzennego (der landesraumordnungsprogramm). Poza tym każda z 559 gmin tego regionu obligatoryjnie sporządza plan struktury (die Flachenwidmungsplan) oraz plan zabudowy terenu (der Bebauungsplan). Biorąc pod uwagę sposób konstrukcji tych planów (szerokie konsultacje i duskusje) chcemy powiedzieć, że za każdym z nich kryje się – oprócz oficjalnych biur i urzędów – działalność mniej lub bardziej zorganizowanych grup społecznych i pojedynczych osób zainteresowanych problemami rozwoju swego lokalnego otoczenia.

Szwecja[16]

Szwecja jako państwo dobrobytu społecznego i niskiego bezrobocia stanowi interesujący przykład analizy podejmowanych w nim działań lokalnych. Jest to bowiem kraj, w którym dobrobyt – jak się często sądzi – spowodował w społecznościach lokalnych tzw. „wyuczoną bezradność" („erlernte Hilflosigkeit"), ich pasywne zachowanie się. Prawdą jest, że w Szwecji – w porównaniu do innych krajów zachodnich, takich jak Wielka Brytania, Francja lub Włochy – działa stosunkowo niewiele różnego rodzaju stowarzyszeń lokalnych, zaś zdecydowanie niewiele jest małych, miejscowych kooperatyw (spółdzielni) produkcyjnych lub usługowych.

Mówiąc o instytucjach lokalnych w Szwecji nie można zapomnieć, że obowiązuje tutaj niepisana reguła tzw. „żelaznego kwadratu" (Regel des „eisernen Quadrates"). W myśl tej reguły wszelkie lokalne i kolektywne inicjatywy winny się mieścić w granicach wyznaczonych przez:

a) system polityczny kraju,

b) aparat administracyjny państwa,

---

[14] Zob. K. Battlogg, *Technologische Innovation in Vcrarlberg*, referat powielony na kongres „Technologie-Innovation und Entwicklung in den Regionen der ARGE ALP", Lugano, kwiecień 1988.

[15] Zob. K. Zawisny, *Planowanie przestrzenne w Austrii* [w:] *Planowanie rozwoju społeczno-gospodarczego za granicą*, Red. B. Gruchman, AE w Poznaniu, Zeszyty Naukowe. Seria I, z. 156, Poznań 1990.

[16] Oprac. na podstawie prac: B. Johannisson, Lokale Wirtschaftsentwicklung in einer Organisationsokonomie [w:] Peripherie in Aufbruch..., op. cit., s. 37-50; B. Johannisson, O. Spilling, Strategien fur eigenstandige lokale und regionale Rntwicklung, Nord REFO, Oslo 1983.

c) rynek (tutaj zdominowany przez firmy duże),

d) grupy interesów (związki zawodowe, związki producentów, komsumentów itp.).

Reguła ta uległa pewnemu osłabieniu, rozluźnieniu na początku lat 80-tych, gdy okazało się, że powstałe problemy regionalne i lokalne trudno rozwiązać bez aktywnego udziału społeczności miejscowych, gminnych. Należy tu zauważyć, że gminy w Szwecji posiadają dużą autonomię, ale nie dotyczy ona działalności w sferze gospodarczej. Na ogół ich działalność w tym zakresie ogranicza się do zakładania towarzystw gospodarczych, których celem jest stwarzanie warunków rozwoju i świadczenie pomocy dla firm małych. Pomoc ta jest bardzo różnorodna i polega m.in. na wynajmowaniu firmom lokali, udzielaniu subwencji i pożyczek ze specjalnych funduszy rozwoju.

Pomoc dla nowo powstających firm lokalnych przychodzi także ze strony dużych przedsiębiorstw, związków producentów, związków konsumentów oraz różnych innych organizacji działających na rynku pracy. Przyjmuje ona m.in. takie formy, jak organizowanie dokształcania zawodowego dla bezrobotnych, a także finansowe ich wsparcie w przypadku, gdy zakładają firmę w miejscu zamieszkania.

Spośród nielicznych tutaj organizacji lokalnych należy wymienić tzw. grupy rozwoju gminnego (Dorfentwicklungsgruppen). Celem tych grup jest pobudzenie inicjatyw miejscowych (danej wsi, gminy) oraz stworzenie przesłanek do podejmowania działalności produkcyjnej na danym terenie. Musimy jednak wiedzieć, że o ile system polityczny uznaje tego rodzaju działalność, o tyle rynek (na przykład banki) w dalszym ciągu wykazuje swój brak zainteresowania dla takich lokalnie generowanych projektów.

Szwedzkie doświadczenia w pobudzaniu inicjatyw lokalnych wykazują, że mimo prowadzenia dość intensywnej akcji propagandowej i szkoleniowej bardzo trudno jest w praktyce doprowadzić do powstania małych firm ściśle związanych z danym, lokalnym otoczeniem. Istnieją wprawdzie różne instytucje i organizacje wspierające rozwój przedsiębiorczości i wspomagające zakładanie nowych firm (na przykład fundusz rozwoju regionalnego), jednakże kierują się one w swej działalności wyłącznie kryteriami rynkowymi. Ważna jest dla nich przede wszystkim przewidywana rentowność jakiegoś projektu ekonomicznego, nie zaś fakt, że jego realizacja może mieć szczególne znaczenie dla danej gminy lub regionu.

4.4. Inkubatory przedsiębiorczości i parki technologiczne jako szczególna forma aktywizacji społeczności lokalnej

W każdej nowej gałęzi nauki i praktyki w ciągu początkowego okresu ich rozwoju panuje dość duży chaos pojęciowy. Chaos ten daje się zauważyć także w dziedzinie organizacji i funkcjonowania we współczesnej gospodarce szczególnych form przedsiębiorstw i instytucji ukierunkowanych na absorpcję i dyfuzję innowacji. Wprawdzie pierwszy w świecie park technologiczny powstał już w roku 1951 (Dolina Krzemowa w USA), to jednak prawdziwy boom w tym zakresie rozpoczyna się w latach 80-tych. W Europie w roku 1981 takich parków było 10 (łącznie z planowanymi), obecnie zaś jest ich prawie 150, z czego ponad połowa zlokalizowana jest tylko w trzech krajach, tj. Francji, Wielkiej Brytanii i RFN.

Odpowiedź na pytanie czym jest park technologiczny wymaga bliższego określenia kilku innych pojęć. Najważniejsze z nich – i całkiem nowe – to inkubator przedsiębiorczości (Business Incubator). Jest to specyficzna forma organizacji i funkcjonowania małych, niezależnych przedsiębiorstw charakteryzujących się tym, że:

a) przedsiębiorstwa te – będące od strony formalno-prawnej niezależne – skupione są w jednym obiekcie (na ogół budynku po zlikwidowanym zakładzie), w którym każde z nich w zależności od potrzeb dysponuje jednym lub kilkoma pomieszczeniami (są to tzw. moduły o powierzchniach ok. 50 m^2);

b) przedsiębiorstwa korzystają ze wspólnej infrastruktury technicznej (np. przyłącza energetyczne), socjalnej, serwisowej (telex, kserograf, sekretariat itp.), a przede wszystkim z obsługi ekonomiczno-finansowej (księgowość, rozliczenia z bankami, marketing itp.), co obniża koszty ich działalności i pozwala koncentrować się na problemach produkcji;

c) czas przebywania danej firmy w inkubatorze jest ściśle określony (na ogół wynosi on 3 lata) i po tym okresie winna ona posiadać zdolność całkowicie samodzielnego funkcjonowania na rynku.

Inkubator przedsiębiorczości może skupiać małe (jedno lub kilkuosobowe) firmy o dowolnych profilach produkcji i usług. Jego odmianą jest tzw. inkubator innowacyjny (Innovation Incubator), który – poprzez selekcję – skupia tylko te małe firmy, które zamierzają wytwarzać nowe, orginalne produkty lub stosować orginalne techniki wytwarzania.

Park technologiczny (Technology Park) jest z kolei zbiorem inkubatorów innowacyjnych lub (i) innych przedsiębiorstw skupionych na określonym terenie np. dzielnicy miasta i będących we wzajemnych interakcjach ze środowiskiem lokalnym, który:

a) grupuje wyłącznie firmy wysokiej techniki,

b) posiada silnie rozwinięte zaplecze badawczo-rozwojowe,

c) posiada stałe, ścisłe kontakty z miejscowymi instytucjami badawczymi oraz kształceniowymi.

Różnica między parkiem technologicznym a tzw. parkiem naukowym (Science Park) polega na tym, że w tym drugim produkcja ma charakter wyłącznie prototypowy – praktyczne wdrażanie najnowszych osiągnięć naukowych.

Wymienione wyżej nowe formy organiacyjne przedsiębiorstw i instytucji mające zasięg lokalny (inkubatory) lub regionalny (parki) należy uzupełnić o jeszcze jeden element, którym jest tzw. BIC (Business and Innovation Centre). Termin ten w praktyce używany jest w zanczeniu potrójnym: po pierwsze oznacza on centrum założycielskie zarówno dla inkubatorów jak i parków (naukowych i technologicznych), po drugie – jest to swego rodzaju zarząd i serwis ekonomiczny dla inkubatorów, po trzecie – jest to ogólne określenie inkubatorów przedsiębiorczości i inkubatorów innowacyjnych; pojęcie to jest najczęściej używane w tym ostatnim sensie, tj. BIC jako inkubator.

Przykład działania parku technologicznego w RFN

RFN zajmuje obecnie pierwsze miejsce w Europie pod względem ilości powstałych tutaj inkubatorów. Pierwszy inkubator powstał tutaj w roku 1983 w Berlinie, zaś rok później powołano pierwsze centrum technologiczne w Aachen, które przekształci-

ło się następnie w park technologiczny. Parków tych jest obecnie w RFN 18, a wiele następnych jest już w fazie projektowania.

Jednym z „najstarszych" parków RFN jest park TCH w Hannowerze, który skupia 25 małych przedsiębiorstw zatrudniających łącznie ok. 220 wysokokwalifikowanych pracowników. Zlokalizowane w nim firmy reprezentują wszystkie przyszłościowe dziedziny produkcji od tradycyjnej mikroelektroniki, poprzez techniki morskie, sensory optyczne, lasery do biotechnologii.

Oprócz normalnych działań produkcyjnych TCH świadczy także różnego rodzaju usługi, jak doradztwo dla małych przedsiębiorców w zakresie korzystania z wyników badań naukowych, tworzenia kapitału joint-venture i inne. Ponadto centrum organizuje własne seminaria oraz wydaje pisma specjalistyczne z zakresu high technology.

Bardzo interesująca dla regionu jest działalność TCH w zakresie organizowania giełd technologicznych, gdyż prowadzi to do bezpośredniego pobudzania procesów innowacyjnych w regionie. W tym miejscu należy podkreślić, że centrum technologiczne TCH ściśle współpracuje ze stolicą regionu Dolnej Saksonii — Hannowerem.

Reasumując należy stwierdzić, że TCH — podobnie jak inne parki technologiczne w FRN — posiada bardzo znaczny wpływ na rozwój nowoczesnych dziedzin gospodarki lokalnej oraz regionalnej — głównie poprzez transfer technologii, ale także poprzez efekty naśladownictwa. Z drugiej strony istnienie i rozwój centrum technologicznego zależy od jego symbiozy z otoczeniem lokalnym, w tym zwłaszcza z lokalnym środowiskiem naukowym oraz przedsiębiorstwami przemysłowymi.

4.5. Uwagi końcowe

Przedstawione w pracy przykłady bezpośrednich przedsięwzięć w zakresie rozwoju lokalnego, a także przykłady prowadzenia polityki regionalnej mającej na celu pobudzenie aktywności gospodarczej, a w końcowym efekcie przynoszącej zmniejszenie stopy bezrobocia, w żadnym wypadku nie wyczerpują wszystkich aspektów tego zjawiska. Co więcej, ze względu na stosunkowo krótki okres doświadczenia — wynikające z prowadzenia polityki regionalnej opartej na doktrynie endogenicznego rozwoju regionalnego oraz doktrynie innowacyjnego rozwoju regionów — nie są jeszcze na tyle bogate, aby można było wyciągnąć z nich wnioski o charakterze ogólnym. Tym bardziej więc nie można przenosić tych doświadczeń bezpośrednio na grunt polskiej gospodarki regionalnej. Każdy bowiem przykład działania wymienionych w pracy instytucji lokalnych ma swoje kompleksowe uwarunkowania nie tylko w środowisku gospodarczym regionu, ale także w jego tradycjach, kulturze politycznej i stukturze etnicznej regionu.

Oddzielną uwagę należy poświęcić inkubatorom i parkom technologicznym. Otóż na podstawie analizy różnych - w pracy tej nie opisanych - przypadków ich funkcjonowania możemy skontestować, że: po pierwsze — są one niewątpliwie skuteczną formą pobudzania i przejawiania się aktywności lokalnej, po drugie — stanowią one źródło dyfuzji innowacyjnej, po trzecie — w pewnym stopniu przyczyniają się one do zmniejszania bezrobocia lokalnego. Nie należy jednak mieć złudzeń, iż ich uruchomienie spowoduje istotny spadek tego bezrobocia. W przypadku powstania „zwykłych" inku-

batorów przedsiębiorczości możliwe jest stworzenie w krótkim czasie dodatkowych miejsc pracy dla osób z różnym przygotowaniem zawodowym. W przypadku jednak uruchomienia inkubatorów innowacyjnych, a zwłaszcza parków technologicznych potencjalne, nowe miejsca pracy znaleźć może bardzo wąska, wysokokwalifikowana kadra pracowników. Poza tym trzeba pamiętać, że w długim przedziale czasu lokalizowanie i rozwój przemysłów wysokiej techniki oraz związany z tym stały postęp techniczny prowadzi do systematycznego obniżania się pracochłonności produkcji.

Literatura

1) Baltlogg K., *Technologische Innovation in Vorarlberg*, mater. powiel. na kongres „Technologie – Innovation und Entwicklung in den Regionen der ARGE ALP", Lugano, kwiecień 1988.
2) *Die Situation der Innovationszentren*, ADT-INFO, nr 5, Dezember 1989.
3) *European Business and Innovation Centre Network*, Yearbook 1990, European Community, Bruxelles 1990.
4) Fiedler H., *Business and Innovation Centres and their Role in Regional Economic Development*, Mater. powiel. na seminarium „Inkubatory przedsiębiorczości a rozwój rgionalny", Rydzyna, październik 1990.
5) Fiedler H., *Unternehmensgründungen, Innovations - zentren und Technologieparks in der Budesrepublik Deutschland*, ADTe.V., Berlin 1989 (materiał powielony).
6) *Global Challenge and Local Response* (ed. W. Stohr), The United Nations University, Mansell, London - New York, 1990.
7) Lennart J., *Technologiezentren — eine privatwirtschaftliche Chance* [w:] *Capital und Technologiezentren als Unternehmen*, ADT-FOCUS, Weidler, Berlin 1989.
8) *OCED: Creating Jobs at the Local Level. Local Initiatives for Employment Creation*, OECD, Paris 1985.
9) Peripherie im Aufbruch, OAR, Wien 1987.
10) Scholz L., *Analyse des Prozesses Technologischer Innovation: Konsequenzen für regionale Strategien*, Mater. powiel. na kongres „Technologie-Innovation und Entwicklung in den Regionen der ARGE ALP", Lugano, kwiecień 1988.

Bohdan Gruchman
Kazimierz Zawisny

METHODS AND INSTRUMENTS OF INDUCING LOCAL ENTREPRENEURSHIP FROM FEREIGN EXPERIENCE

The article contains a brief description of real examples of regional policy aimed at inducing economic activity of a given region and bringing about as a final result the decrease in the rate of unemployment. Such policy encompasses among others labour market policy, investment policy /subsidies, credits/ and also a policy of technological changes and innovations. In connection with the latter technological parks and incubators of entrepreneurship have been discussed as the means of a regional policy leading to the increase of the number of jobs.

The cases which have been discussed in the article concern practicle experience of such West European countries as Austria, West Germany, Switzerland, Sweden and the United Kingdom.